

Юлія Шевченко

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ КУРСАНТА ЧЕРКАСЬКОГО ІНСТИТУТУ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кожному етапові розвитку суспільства притаманні орієнтири, які задають напрями у вихованні нового покоління. Сьогодні таким орієнтиром є творча особистість, а, отже, постає необхідність у введенні у навчально-виховний процес активних методів навчання, спрямованих на формування творчого мислення, навичок самостійної пізнавальної діяльності, у нових технологіях і техніках формування творчого потенціалу молодшої людини, зокрема її творчої активності, що передбачає повагу до людини, врахування її індивідуальності, пізнавальних і творчих потреб, інтересів тощо.

Орієнтація на творчість дозволяє сформувати незалежну, вільну, яскраву, самобутню особистість з відповідною освітою, інтелектуальним і фізичним розвитком, свідомим та творчим ставленням до праці. Отже, виховання творчої активності особистості можна розглядати як найважливіше завдання освіти в Україні [1, 5].

Гадаю, педагог ХХІ століття повинен так побудувати свої заняття, щоб актуалізувати потреби, інтереси та схильності вихованців, знаходити форми проявів індивідуальної активності, адже творче самовираження сприяє формуванню особистості, її впевненості у собі, забезпечує самостійність у процесі діяльності.

Активність творчої особистості полягає у прагненні особи до самостійної діяльності. Творчість розглядається як діяльність людини, що спрямована не тільки на створення нових за змістом та формою матеріальних і духовних цінностей, але й на розвиток самої особистості. Творча активність виражається у єдності ініціативи з відповідальністю, організованістю.

Як показує досвід, творча активність розвиває такі якості, як самосвідомість, самостійність, сміливість, рішучість, працелюбність, наполегливість, зацікавленість, допитливість, інтуїція, захопленість, гнучкість тощо; такі вміння, як аналіз, синтез, проведення аналогії і порівняння, уміння сміливо будувати і висловлювати думки, зокрема думку у різних мовних формах (мовна варіативність), доносити свої думки до розуміння інших, виділяти в інформації, процесах і явищах суттєві ознаки, узагальнювати і диференціювати предмети і явища, дії і процеси, вчинки і відношення, робити висновки та вибирати найкращі, найбільш раціональні напрями діяльності. Для майбутнього фахівця ці якості набувають особливої цінності.

У той же час у вищій школі переважає інформаційне навчання, яке формує репродуктивне мислення. Внаслідок цього виникла парадоксальна ситуація: сучасне життя вимагає творчо працюючого спеціаліста, а підготовка його нерідко обмежується розв'язанням типових завдань за попередньо відомими правилами. Процес навчання орієнтований, в

основному, на заучування певної суми знань, понять, фактів. Тим самим у курсантів формується відтворююче мислення, не здатне схоплювати суть явищ та процесів [2, 190].

Основні причини цього такі: не вистачає часу через перевантаження аудиторними заняттями, відсутні навички самостійної роботи, не достатньо необхідної наукової літератури. У цілому, більше, ніж у половини випускників на сьогодні не вироблена установка на самостійну дослідницьку діяльність, не у повному обсязі сформовані дослідницькі вміння, які, до того ж, використовуються безсистемно та нерегулярно.

Тому, необхідно усю систему навчання перевести з формування репродуктивного мислення на продуктивне, що базується на засвоєнні способів здатності мислити та вміннях користуватися ними реально.

Для розв'язання цих проблем колектив нашого інституту пропонує: залучення курсантів до самостійної пошукової діяльності з першого до останнього курсу навчання в інституті; тісний зв'язок з майбутньою роботою, адже саме у процесі практики створюються сприятливі умови для проведення реальних досліджень та впровадження отриманих результатів безпосередньо у робочий процес.

Сьогодні в умовах розвитку засобів масової інформації, персональних комп'ютерів роль педагога як джерела інформації повільно переходить до інформаційних засобів. Як засвідчує досвід, завданням педагога сьогодні є навчити своїх вихованців користуватися інформацією, виділяти головне у ній, вміти використовувати цю інформацію у своїй роботі. Нові технології навчання повинні бути гнучкими і динамічними та забезпечувати режим найбільшого сприяння для реалізації індивідуальних інтересів, можливостей і здібностей курсантів.

Проблемне навчання сприяє подоланню суперечностей між ростом інформації і обмеженим строком навчання, підвищенню якості підготовки спеціалістів як творчих особистостей. Упровадження проблемного навчання доцільно поєднувати з інформаційно-пояснювальним методом. У такому разі буде розвиватися як репродуктивне, так і творче мислення, у якому виробляється новий підхід, нова ідея, нова стратегія, проблема розв'язується неординарно, по-новому, одержуються нові неочікувані результати. Лише у цьому випадку можна отримати високу ефективність навчального процесу [3, 210].

Таким чином, щоб змінити існуючий стан підготовки творчої особистості на краще, необхідно інтенсифікувати навчальний процес, підсилити його привабливість та результативність не тільки у відношенні до певної мети, але й до всіх повсякденних форм та методів навчання. Прищеплення курсантам здебільшого нетрадиційних і складних умінь та навичок потребує певного перегляду системи творчої підготовки, яка повинна торкнутися усіх сторін навчально-виховного процесу.

В умовах сучасної освіти необхідним є формування фахівця нового типу, який гармонійно поєднував би ініціативність і самостійність, професіоналізм і творчість, розвинені загальнолюдські цінності, високий

рівень культури і відповідальності. На жаль, ми досить часто чуємо нарікання на те, що сучасні фахівці не мають цих необхідних якостей. Дослідження показують, що джерело цієї проблеми лежить не тільки в системі існуючих соціально-економічних колізій, що існують в нашій державі, а й у якості підготовки спеціаліста вищою школою (що має більшу вагу).

Серед недоліків організації навчального процесу, які є причиною відсутності у випускників таких якостей, як професійна відповідальність, стійкий інтерес до пожежної діяльності, відповідний світогляд, такт, творча особистість, ініціативність, прагнення до професійного самовдосконалення, творчого пошуку, дослідники відзначають – стереотипне викладання, яке гальмує запровадження у навчальний процес нових технологій, нетрадиційних форм викладання, досить слабкий рівень застосування проблемних завдань та науково-дослідницької роботи курсанта.

Для формування творчої особистості педагогічним працівникам необхідно: формувати у вихованців духовно-ціннісні орієнтації і моральну свідомість у процесі пізнавальної та творчої діяльності; розглядати духовні та морально-етичні цінності як основу розвитку суспільно значущих рис та якостей творчої особистості; формувати у курсантів розуміння сенсу і мети життя людини, спонукати до духовного самовдосконалення; використовувати сучасні педагогічні технології у побудові духовно-ціннісних інновацій духовного і морально-етичного виховання застосовувати активні та інтерактивні методи навчання, що забезпечують ефективність навчально-виховного процесу.

Діяльнісний підхід має на меті активне засвоєння курсантами тематики навчальних занять з реальним формуванням власного свідомого ставлення до життя, високого рівня саморозвитку, моральної, соціальної і психологічної зрілості. Особистісно зорієнтований підхід визнає курсанта найвищою цінністю, яка користується своїми громадянськими правами, свідомо приймає суспільні обов'язки, формує духовні та морально-етичні принципи [4, 173].

Серед форм і методів організації духовного та морально-етичного виховання майбутніх вогнеборців провідна роль має належати ситуаційно-рольовим іграм, іграм-драматизаціям, аналізу соціальних ситуацій, дилем, проблем морально-етичного характеру, соціограмам тощо, які надають можливість предметно, безпосередньо й емоційно бути в ситуації морального вибору та морального пошуку.

Необхідними завданнями сьогодення є формування навичок самоаналізу власної діяльності і поведінки в соціумі, розуміння почуттів і мотивів поведінки оточуючих, вміння робити моральний вибір і брати на себе відповідальність.

Очікуваним результатом реалізації названих педагогічних технологій має стати реальне підвищення духовно-морального рівня вихованців на основі гуманістичних загальнолюдських цінностей, формування міцної системи мотивації, світоглядних позицій та культури життя.

Головна мета роботи кафедри іноземних мов Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля – підготовка висококваліфікованих випускників зі знанням іноземної мови. Завданням викладання іноземної мови на рівні бакалавра та магістра є практичне оволодіння різними видами мовленнєвої діяльності відповідно до профілю інституту.

Згідно з Програмою підготовки бакалаврів та магістрів після закінчення курсу іноземної мови для отримання ступеня бакалавра та магістра курсанти повинні вміти: 1) читати з повним охопленням змісту суспільно-політичну, економічну, правову, фахову, а також художню літературу; 2) володіти усним монологічним та діалогічним мовленням у межах побутової, суспільно-політичної, правової та загальноекономічної тематики; 3) сприймати іноземне мовлення, яке виголошується у нормальному для цієї мови темпі; 4) перекладати з іноземної мови на рідну тексти країнознавчого, загальноекономічного, суспільного, політичного та фахового характеру; 5) реферувати суспільно-політичну, правову, фахову та економічну літературу рідною та іноземною мовами.

Під час опанування іноземної мови практична мета поєднується з виховною та загальноосвітньою. Оскільки іноземна мова є елементом культури народу – носія цієї мови та засобом передачі її іншим, то вона відкриває курсантам безпосередній доступ до величезного духовного багатства інших народів, підвищує рівень їх гуманітарної освіти.

На мою думку, на заняттях з іноземної мови «зазубрювання» одноманітних тем необхідно змінити на обговорення конкретних ситуацій, виконання творчих завдань, застосування інтерактивних навчальних технологій (рольові ігри, «мозкові штурми», дебати, психологічні тренінги тощо). Тобто завдання повинні бути практичними, близькими до реального життя.

Курсанти при вивченні іноземної мови мають змогу дізнатися про видатних людей країн, що вивчаються, використовувати їх професійний або/і життєвий досвід у своїй подальшій трудовій діяльності. Вивчаючи історію США, Великобританії, Канади, Австралії, вони зможуть більше дізнатись про відомих історичних осіб, полководців, державних мужів та героїв країн. Так, упродовж навчального року в кінці вивчення кожної теми для перевірки знань, замість звичних тем, викладачі нашої кафедри запропонували курсантам обрати одну відому людину, що жила або живе у цій країні, та підготувати про неї розповідь.

Мені здається, що готуючи це завдання, вихованці інституту мали змогу проявити, насамперед, свої знання іноземної мови, використовувати ті лексичні та граматичні одиниці, які вони найкраще засвоїли, побудувати свою розповідь так, як вважають за потрібне. З іншого боку, курсанти обирали ту сферу діяльності, яка їх найбільше цікавить – мистецтво, живопис, спорт, історія, політика тощо. В результаті курсанти набули практичних навичок пошуку інформації, виділення найголовнішого, розширили свій світогляд.

Для закріплення лексичного матеріалу, на мій погляд, дуже цікаво застосовувати казки, де завданням буде трансформувати відому казку так, щоб використати якомога більше нової лексики з теми. Той, хто використав найбільше нових слів та виразів, отримує найвищу оцінку. Завдання є дуже творчим, дієвим, дає змогу майбутнім вогнеборцям проявити свою фантазію, тому й так їм до вподоби.

Для закріплення лексики дієвим способом також є гра у шаради. Так, курсанти, намагаючись вгадати слово, вираз чи дію, використовують свій словниковий запас, збільшуючи та закріплюючи його.

Крім того, важливою умовою формування творчої особистості виступає поєднання знань і практики, використання на заняттях таких прийомів та методів як ділові ігри, дискусії, дебати, розв'язання проблемних ситуацій.

Під час розв'язання проблеми курсант учиться висувати гіпотезу, доводити її справедливості або хибності, реалізовуватися при розв'язанні конкретних розумових задач. У процесі цього розвивається мислення і пам'ять, винахідливість і пошукові здібності. Так, при вивченні нової країни курсанти діляться на дві команди, одній ця країна подобається, і вони хотіли б там жити, другій команді країна не до вподоби. Необхідно зазначити, що на перших двох – трьох дебатах курсанти зовсім не мали навичок доводити правильність своєї або/і хибності чужої думки, не вміли аргументувати. Однак згодом курсанти стали хорошими співрозмовцями та вмілими дипломатами.

Досвід показав, що на заняттях з іноземної мови доцільно використовувати якомога більше відкритих запитань, тобто таких, на які не можна відповісти стверджувально або заперечно, оскільки вони потребують розширеної відповіді. Це питання, що починаються з таких питальних займенників та прислівників, як *what, where, when, who, how*.

Практика засвідчує, що курсанти люблять творчі завдання більше, ніж звичайні, однотипні. При вивченні теми «Їжа» курсанти отримали завдання скласти меню для звичайного обіду, святкової вечері, сніданку для мами, пікніку на березі річки, святкування свого дня народження, для відкриття нового ресторану тощо. Цікаво зазначити, що всі без винятку курсанти підійшли до завдання творчо, готувались самостійно, працювали зі словниками.

При вивченні історії Черкаського інституту пожежної безпеки курсанти не просто завчили розповідь, а, підготувавшись заздалегідь у музеї інституту, проводили екскурсію по території, розповідаючи про історію, видатних людей, відповідали на запитання.

Під час вивчення теми «Автобіографія» курсанти заповнювали анкети на роботу, писали резюме та автобіографію, уявляли себе відомими людьми та брали один у одного інтерв'ю.

Отже, процес формування особистості майбутнього вогнеборця розглядається як тривалий, поетапний процес, який забезпечується поєднанням педагогічно-психологічного курсу з використанням активних

форм навчання, залучення курсантів до науково-дослідницької роботи, їх участі у громадській роботі інституту. Забезпечення навчального процесу цими компонентами, у тому числі і при вивченні іноземної мови, є значним кроком на шляху вирішення проблеми становлення творчої особистості майбутнього фахівця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів // Шкільний світ. – 2005. – № 45. – С. 4-11.
2. Психологія. Збірник наукових праць. Випуск 2 (5). – К.: НПУ, 1999. – 280 с.
3. Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики: Збірник наукових праць / Ред. кол.: Н.В. Гузій (відп. ред.) та ін. – К.: УДПУ, 1997. – 319 с.
4. Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. / Ред. кол.: Б.І. Холод (гол. ред.) та ін. – К.: НМЦВО, 2000. – Вип. 27. – 256 с.